

Pogovor s Pascalom Brucknerjem

Pascal Bruckner, francoski pisatelj, sociolog in publicist, se je rodil leta 1948 v Parizu. Prvo delo, *Fourier*, je objavil leta 1975 v zbirki *Écrivains de toujours*. Leta 1977 je skupaj z Alainom Finkielkrautom objavil znameniti esej *Novi ljubezenski nered*, ki zaznamuje prelom iz dotedanjimi seksualnimi teorijami ter napol teoretično napol ironično zagovarja vrnitev k dobremu staremu sentimentalizmu. S Finkielkrautom je leta 1979 objavil še esej *Na vogalu ulice, avantura (Au le coin de la rue, l'aventure)*. Njegov esejistični opus obsega še dve deli: *Ihtenje belega človeka (Le Sanglot de l'homme blanc, 1983)* in *Demokratska melanholija (1990)*, katere odlomek objavljamo tudi v pričujoči številki *Literature*.

Bruckner je predvsem zanimiv pisatelj z izrazitim občutkom za napeto pripovedovanje zgodbe, kot je dokazal v številnih romanih, kot so na primer avanturistični roman *Parias* (zbirka Fiction&Cie, Seuil 1985), *Strupeni tedni* (Seuil, 1981), *Igrajte se drugje* (Sagittaire, nagrada za znanstveno fantastiko leta 1979), *Gospod Tac* (Sagittaire, 1976). Njegov zadnji roman *Božji otrok* (Seuil, 1992) je bil ena od knjižnih uspešnic tega leta, najbrž po zaslugi nenavadne zgodbe o mladi Madelaine, ki se odloči, da bo svojega bodočega otroka izobraževala že v maternici. Vendar ji dvojčka pripravita presenečenje: mala Céline se rodi umsko prizadeta, mali Louis pa noče priti na svet, ker mu ta ni pretirano všeč.

Literatura: *Kakšno vlogo ima vaše pisateljsko delo v okviru drugih dejavnosti novinarja in sociologa?*

Bruckner: Pravzaprav nisem pravi novinar, občasno sodelujem pri tedniku *Nouvel Observateur*, vendar sem bolj pisatelj kot novinar. Poleg tega poučujem na Inštitutu za politične vede. Moj pravi poklic je pisanje, literatura, živim od pisanja.

Literatura: *Zasloveli ste pravzaprav kot esejist: leta 1977 ste skupaj z Alainom Finkielkrautom objavili esej Novi ljubezenski nered.*

Bruckner: Ja, vendar to ni moja največja uspešnica. Zadnji roman, *Božji otrok*, ki sem ga objavil lansko jesen, je takoj uspel.

Začel sem sam; moja prva knjiga je bila teza o Charlesu Fourieru, ki sem jo zagovarjal pri Rolandu Barthesu. *Novi ljubezenski nered* je bila moja druga knjiga. Gre za esej, tako imenovani esej po francosko, to pomeni, da gre za obliko, ki je na pol poti med literaturo, filozofijo in sociologijo; skratka, filozofija v literarni obliki.

Literatura: *Esej navsezadnje sodi med paraliterarne zvrsti.*

Bruckner: Ja, ne gre za resnobno in strogo filozofsko tezo, prav tako ni roman, temveč je bolj pogled na družbene pojave, navade, politiko, kljub temu pa ostaja na pol poti med literaturo in filozofijo. *Novi ljubezenski nered* je doživel zelo velik uspeh, bil je tako rekoč svetovna uspešnica, saj je preveden v skoraj vse jezike, razen v Združenih državah. V Nemčiji so prodajali celo piratske izvede.

Literatura: *Za to delo je značilna uporaba ironije, tako v sami obravnavi tematike kot v pripovednem postopku, saj je nemara parodija zvrsti kot take. Ali bi lahko trdili, da je ironija navzoča tudi v drugih vaših pripovednih delih?*

Bruckner: Seveda. Gre za način, da se oddaljši od sveta, ki te obdaja, in tako lahko

osmešiš uveljavljene modele, govorce, navade, načine razmišljanja. Tudi to je ironija. Je pa tudi način, da se kot pisatelj ne jemlješ preveč resno, se nekako ponorčuješ iz samega sebe.

Literatura: Ali se morda zato niste nikoli spustili v tako imenovani "čisti intelektualizem", ki zahteva določene moralne imperATIVE do neposredne resničnosti?

Bruckner: Filozofija profesorja, tista, ki jo poučujem, me ni nikoli resnično zanimala. Po eni strani zato, ker rad pripovedujem zgodbe, ker mi je všeč anekdota, zgodba, zaplet, nepomembna zgodba, duhovita domislica, tudi podrobnosti. Poleg tega se mi zdi univerzitetna filozofija mrtev jezik, popolnoma odrezan od resničnosti; jezik, ki se zanima zgolj za razporeditev konceptov in se nikoli ne zanima za dogodke. Jaz sem bolj na strani filozofije dogodka. Ko razmišljam, ne izhajam iz vnaprej ustvarjene ideje, temveč iz dogodka. Bolj kot čisti intelektualizem me zanima misel o dogodku; mislim, da je igra s koncepti sterilna. Poleg tega je še nekaj drugega: zahteva po jasnosti. Verjamem namreč, da mora biti teoretično besedilo čimbolj jasno, saj je to način, da si pošten s svojim bralcem.

Literatura: V fikciji je ravno nasprotno: pripoved je lahko jasna le do določene meje, saj mora pisatelj ustvariti pripovedno napetost, da lahko pritegne bralca.

Bruckner: Ja, v fikciji. Govoril sem o eseju. V fikciji je jasno, da laž govori resnico, vendar pa esej zahteva jasnost, transparenco, da bi bil čimbolj jasen za bralca.

Literatura: Značilnost vaših esejev je tudi fragmentiranje teoretičnega besedila, ker ga morda še dodatno ločuje od filozofske razprave.

Bruckner: Ja, res je, lahko se prepustimo rabi fragmenov, potem je bolj zanimivo. Obstaja pa tudi določena dvoumnost pomena, vendar ne gre za hoteno obskurnost filozofskega besedila ali komentarja, ki podaja neko skrito sporočilo in nato zahteva, da ga drugi dešifrirajo, komentirajo; to ni zvrst besedila, ki ga rad pišem in ki mi je všeč.

Literatura: Ali to pomeni, da ostajate tako ali drugače vedno zavezani resničnosti?

Bruckner: Ja, to me najbolj zanima.

Literatura: Kako?

Bruckner: V literarnem delu pravzaprav ne, bolj v delu esejista. Ne kot romanopisca, saj me kot romanopisca neposredna resničnost ne zanima. V delu esejista pa je navzoča kot nekakšna politična in teoretična vizija sveta in današnje družbe. Na splošno nastane esej iz intuicije ali premisleka, ko na primer že dolgo poslušam, kako govorijo o vedno istih banalnostih. Lahko me nekaj moti in si želim upreti se temu veljavnemu mnenju. To je potem izhodišče za esej. Ne vedno, vendar najpogosteje.

Literatura: Ali lahko v primerjavi z esejem tudi fikcija omogoča iskanje odgovorov na določene probleme, ki se pojavljajo v resničnosti?

Bruckner: Gre za drugačen način, kako postavljaš probleme v iskanju odgovorov, seveda pa roman ne daje nobenih odgovorov. Roman lahko le postavi določeno število vprašanj, vendar pa nanje ne odgovori, saj nihče ne pozna rešitve. Roman ničesar ne

sklene, medtem ko esej kljub vsemu predlaga nekakšen sklep, določeno število zakonitosti v nasprotju z romanom.

Literatura: Kako pa je potem resničnost navzoča v vašem literarnem delu glede na to, da v vsakem primeru predstavlja odmik od resničnosti?

Bruckner: Fikcija ni v nobeni zvezi z resničnim svetom, to je moj svet, moj osebni razvoj, zgodbe, ki si jih želim pripovedovati, zgodbe, ki mi jih pripovedujejo drugi in ki jih pripovedujem v svojih knjigah. To ni v nikakršni zvezi z neposredno resničnostjo, z aktualnostjo. Gre bolj za notranjo resničnost, način, kako sprejemam nekatere reakcije, to je vse. V nobeni zvezi z družbeno resničnostjo ni.

Literatura: Kljub vsemu so v vaših romanih prepoznavne nekatere reference na to družbeno resničnost, predvsem v vašem zadnjem romanu Božji otrok, ki je svojevrstna in groteskna vizija prihodnosti in tudi sedanjosti.

Bruckner: Že, vendar to ni v nikakršni zvezi z današnjim svetom. Zamisel o zgodbi je že stara, domislil sem se je pri dvajsetih letih. Takrat bi napisal isti roman. Seveda uporabljam resničnost, saj je tukaj, vse te moderne tehnike obstajajo, knjige morajo biti aktualizirane, vendar aktualnost v ničemer ne vpliva na pisanje nekega romana. Gre bolj za moje videnje resničnosti, ki me obdaja in ki jo uporabljam. Prav tako, kot si postrežem v veleblagovnici. Nakupujem v aktualnosti, vendar osnovni motiv za pisanje sploh ne prihaja iz aktualnosti.

Literatura: V vsakem primeru je precej groteska in nenavadna vizija življenja?

Bruckner: Niti ne. Zgodba je taka. Všeč so mi grotesken svet in smešne burke, predvsem v zadnjem romanu. V resničnosti izbiram poteze, ki so malce smešne, vendar je bilo to v optiki te knjige.

Literatura: Vendar so tudi v drugih romanih prepoznavne groteskne ali vsaj skrajne poteze zgodbe, ki se kažejo v nenehnem prehajanju od Dobrega k Zlu, denimo v romanu Strupeni tedni.

Bruckner: To je najbrž posledica moje notranje psihične strukture. V vseh mojih romanih, predvsem pa v teh dveh, in še v enem, *Parias*, katerega zgodba se odvija v Indiji, je ljubezen vedno zelo vezana na sovraštvo. Zato posamezniki v trenutku prehajajo od najbolj nore strasti do najmočnejšega sovraštva, eden proti drugemu in nato narobe. Tako je, kot da bi preziranje drugega pri tem drugem sprožilo idolatrijo tistega, ki ga prezira. V mojih romanih junaki zelo hitro prehajajo od oboževanja do destrukcije. Vendar je to svet, ki ga nosim v sebi; zato si izmišljam take junake.

Literatura: Po romanu Strupeni tedni je Roman Polanski posnel tudi film, ki je bil predstavljen na letošnjem berlinskem festivalu. Vam je bil všeč?

Bruckner: Ja, ni tako slab. Ni seveda velik film Romana Polanskega. Dejansko je precej osladen v primerjavi z romanom, ni pa v nasprotju z romanom. Zelo sem bil zadovoljen, da se je Polanski odločil za režijo filma, čeprav bi morda pred desetimi leti naredil bolj nasilen film.

Literatura: V sedanjem svetu sta politika in kultura čedalje bolj povezani, oboje pa se navezuje na javna občila. Kakšno je razmerje sodobnega intelektualca v Franciji do

le-teh?

Bruckner: Položaj intelektualca ali romanopisca moramo danes razumeti predvsem v funkciji javnih občil. Če izida neke knjige ne zabeležijo časopisi ali televizija, je mrtva. V pisateljsko strategijo moramo vključiti tudi zelo posebno razmerje z javnimi občili, ki je ponavadi razmerje privlačnosti in odklanjanja. Potrebujemo javna občila, televizijo, da lahko govorimo o svojih knjigah, hkrati pa tvegamo, da izgubimo svojo dušo, svojo nadarjenost, svojo poštenost. To je zelo težek in nov položaj, ki ga v Franciji pred desetimi, petnajstimi leti še ni bilo.

Literatura: Glede na minljivost medijskega sporočila je umetniško delo njegovo popolno nasprotje; to naj bi namreč ostalo, vsaj intenca je taka.

Bruckner: Resnično pa ima umetniško delo – film ali knjiga – prav to potrebo po minljivosti, če hoče imeti občinstvo. To pomeni, da obstaja, če ni člankov ali televizijske oddaje, velika možnost, da bo knjiga obsojena na neuspeh. Prisiljeni smo, da gremo skoz to preizkušnjo; ta vrata moraš odpreti, da potem lahko znova začneš. Televizijske oddaje so zelo pomembne, da zagotovijo uspeh neke knjige. Lahko sicer uspe brez televizije, vendar je dosti težje. Med univerzo, intelektualci in javnimi občili je vzpostavljena zapletena igra okusov, privlačnosti, zapeljevanja in odklanjanja. Nobenih receptov ni, vsak mora sam vedeti, kaj sprejeti in kaj odkloniti.

Literatura: Po svoje je to protislovno, saj zahteva umetniško delo vsaj določeno mero premisleka, medtem ko medijska govorica producira in operira s klišeji, ki so rezultat pogosto zelo poenostavljene resničnosti.

Bruckner: Ponavljam, da so mediji koristni le za predstavljanje knjig. Predstaviti jo pač moraš, vendar je težava v tem, da vas javna občila prav tako uporabljajo. Treba je torej najti primerno distanco, da ne izgubiš duše. Če članka ni v časopisih, če ne nastopiš na televiziji, je knjiga mrtva.

Včasih so bila pravila igre drugačna. Ta so se spremenila v dvajsetih letih. Danes pa morate sprejeti pravila igre. In igra zahteva, da mora pisanje iti skoz podobo, avtor mora nastopiti na televiziji in govoriti o svoji knjigi. Knjigo moraš prodajati. Ne gre preprosto za to, da bi pisal in to tudi prodajal. Če tega ne storiš, si obsojen na tišino. Ta prehod je zelo nevaren, vendar nujno potreben.

Ne obstaja en sam medij, ampak tisoč medijev. Ne smete računati na medije, da bi lahko razumeli svet, nanje lahko računate le kot na vir informacij. Javno mnenje ustvarjajo tudi knjige. Treba pa je dodati, da mediji vedno le delno opravijo posel, že zaradi narave svojega dela. Poleg tega morate razlikovati med televizijo in tiskom, ki je mnogo bolj resen.

Literatura: Kakšno pa je potem razmerje francoskih intelektualcev do družbene resničnosti, predvsem v zadnjem obdobju, ko je prišlo do ključnih dogodkov za razumevanje sedanje in polpretekle resničnosti?

Bruckner: V zadnjih desetih letih so bili intelektualci bolj v ozadju. V osemdesetih letih je prišlo do tako imenovanega padca ideologij, marksizma in tako naprej... Vsi intelektualci, ki so se angažirali v šestdesetih in sedemdesetih letih, so zagrešili številne

napake. Bodisi da so se angažirali v komunističnih režimih, v nekdanji Jugoslaviji, v nekdanji Sovjetski zvezi, bodisi v levičarskih režimih, na primer na Kitajskem, v Vietnamu, bodisi v nerazvitem svetu. Ti angažmaji so jih vsakič pripeljali do posrednega odobravanja zločinov, diktatur in masovnih pokolov. Temu je sledilo nekakšno tiho obdobje skromnosti in ponižnosti. Intelektualci so se vrnili v resničnost, ne da bi mahali z ideologijami. Navsezadnje so v vseh knjigah, ki so izšle v osemdesetih letih, skušali uničiti ostanke marksizma in levičarskih ideologij. V zadnjih dveh ali treh letih pa opažamo, da se intelektualci znova angažirajo v družbenih zadevah; takrat, ko se jim zdi, da mediji in politiki ne opravijo svojega dela. Do tega je prišlo ob dogajanju v nekdanji Jugoslaviji, ko so bila tako javna občila kot francoski politični svet na začetku večinoma prosrbski oziroma projugoslovanski, čeprav se je pozneje javno mnenje spremenilo. Nekateri od naših intelektualcev so se angažirali, da bi povedali resnico, preprosto resnico dejstev. Mislim, da se intelektualci ne sme angažirati sistematično, izven svojih knjig, ker ne ve ničesar več od državljana ali novinarja, vendar se mora angažirati, ko se mu zdi, da v javnosti niso povedali resnice. Takrat mora biti vest družbe in mora zavzeti točno določen angažma, ki je premišljen in zelo omejen v času. Če je danes izginila kakšna figura, potem je to vsevedni intelektualci, intelektualci, ki se angažira povsod.

Literatura: Angažirati se pomeni kljub vsemu zavzeti neko določeno stališče, biti za ali proti.

Bruckner: Ne, nisi prisiljen zavzeti nekega stališča. Ni se treba angažirati za vsako ceno. Lahko se tudi angažiramo in nadaljujemo s sociološkimi in lingvističnimi raziskavami. Nihče ne sili intelektualca, da se angažira, vendar se nekateri počutijo po svoje prisiljeni, da to storijo, ker imajo občutek, da je nekje praznina.

Literatura: Glede na to, da se ideološki angažma iz šestdesetih let ne more več ponoviti, in se namesto njega pojavlja moralni in subjektivni angažma, je kljub vsemu opravičeno vprašanje: kakšen je v resnici pomen angažmaja v skrajnih razmerah, ki zahtevajo predvsem pragmatične rešitve?

Bruckner: Res je, da je danes angažma omejen, vendar se vedno angažiraš za točno določeno zadevo. Angažma je potreben, ko je neka situacija še posebno škandalozna in ko pri tem nihče ničesar ne ukrene. Na neki način moraš povedati to, kar misliš, izreči svoje ogorčenje, to je vse. Angažma ne gre dlje od tega. V tem primeru je intelektualci nekdo, ki prebuja duha, samo to je njegova naloga, nima pa vnaprej danih rešitev. Preprosto izpove svoje ogorčenje, navsezadnje je to vloga, ki mu ostane, ko so politiki in novinarji brez besed.

Taka naj bi bila vest intelektualca v demokratični družbi, saj je v nadrejenem položaju, ker lahko pride do informacij in je pogosto manj ideološko pogojen kot novinar. Jasno je, da novinarji prenašajo v svojih glavah številne ideologije in vnaprej sprejete ideje. Mislim, da mora biti intelektualci tudi nekdo, ki moti, nekdo, ki postavlja neprijetna vprašanja in razbija moralno udobje družbe.

Literatura: Ali prihaja v Franciji do enakega pojava zapiranja znotraj meja

nacionalne kulture, do katerega prihaja v zadnjem času v novih neodvisnih državah?

Bruckner: Mislim, da v vseh državah, ki so šele postale neodvisne, v baltskih državah, na Madžarskem in v vseh državah, ki so ušle sovjetskemu bloku, obstaja določena faza zapiranja znotraj meja nacionalne identitete, ki se mi zdi povsem normalna, saj so se končno znašli sami in si želijo poudarjati svoje ozemlje, dediščino, nacionalne vrednote. Mislim, da je to le etapa in da se bodo pozneje posamezniki in umetniki odprli svetu. Res pa je, in to ni tako grozno, da prihaja do nekakšnega povečevanja identitete; preprosto zato, ker je ta identiteta še nova in jo morajo znova ustvariti, najti njene korenine, izročilo. Zdi se mi, da to ni nevarno, če obstaja demokratični sistem, ki dovoljuje svoboden pretok idej in misli, in če so meje odprte.

Literatura: Se vam ne zdi, da gre za širši politični, socialni in kulturni pojav?

Bruckner: Ne, mislim, da so v državah dvanajsterice našli primeren trenutek premora med zapiranjem vase in odpiranjem v svet. Nekakšen premor, ki pomeni, da kljub živahni izmenjavi s tujino nacionalne identitete obstajajo.

Mislim, da bo v državah nekdanje komunistične Evrope, če bo mir in če se bodo izboljšale ekonomske razmere, obdobju zapiranja vase sledilo obdobje radovednosti.

Literatura: Kaj pa na kulturnem in umetniškem področju, ali ne bi lahko govorili o določenem tradicionalizmu tudi v estetskem smislu?

Bruckner: Isto je. Gre za obdobje, ki ga morate preživeti, to je malce izumetničena oblika iskanja lastnih korenin, ki pomeni, da poskušajo zasidrati nacionalni spomin v globlje izročilo. Res pa je, da bi, če bi se taka težnja nadaljevala, ponovili iste napake, kot jih je storil komunistični režim; namesto da bi ustvarili resničen socializem, bi ustvarili tradicionalni realizem.

Podobno obdobje ponovnega iskanja nacionalne identitete in s tem iskanja globljih korenin so preživele nerazvite države v času bojov za neodvisnost v šestdesetih letih. Navsezadnje pa vse države nenehno nihajo med odpiranjem navzven in iskanjem močne identitete; identitete, ki se nenehno spreminja pod zunanjimi vplivi. Lahko si želimo le, da bo svoboda izmenjav popolna, da bo vsak imel možnost izbire med narodno dediščino ali pa življenjem v tujini in celo iskal navdih v tujini. Absolutna svoboda je le svoboda ustvarjanja, taka, kakršno si lahko želimo v danih razmerah. Če obstaja resnična politična svoboda, potem sledi tudi ustvarjalna svoboda.

Literatura: Se vam zdi, da lahko postavljamo ustvarjalno in politično svobodo na isto raven?

Bruckner: Pravzaprav ne, saj pogosto nastanejo najboljše knjige ravno v totalitarnih režimih. Vse te pojave moramo relativizirati. Kakorkoli že, vsaka literatura, film ali gledališče, ki jih ustvarjajo po ideoloških merilih, bodisi socialističnih, nacionalsocialističnih ali domoljubnih, je slaba literatura, literatura s tezo, literatura, ki se podreja tujim vrednotam. Dobra literatura postavlja probleme, ne da bi poskušala ugajati enim ali drugim.

Literatura: V zadnjem času smo bili kljub vsemu priče - v Franciji in drugje - določenemu vračanju k tradiciji v literarnem ustvarjanju?

Bruckner: Obstaja določeno nezaupanje do modernizma in ponovno ovrednotenje literarne tradicije. Vendar ne tradicije kot take, temveč kot možnosti, da lahko iz nje nastane nekaj novega, recimo postmodernističnega. Postmodernizem naj bi bila ponovna obnovitev tradicije, vendar brez strogosti nekdanjih avantgard. Tradicije si navsezadnje zaslužijo, da jih znova ovrednotimo in poživimo. Nekdo, ki bi danes bral Rabelaisa, Ronsarda ali celo grške in latinske klasike, da bi ustvaril nekaj novega, jih ne bi več bral z modernističnim pogledom. Modernizem je mrtev, postmodernizem pa je zato precej bolj zapletena zadeva. Ni več obsesivne želje po novih stvareh, prihodnosti in prelomu v primerjavi s tistim, kar se je dogajalo v šestdesetih letih. Tako si lahko tudi razlagamo, zakaj so danes literarna dela mnogo bolj zapletena, čeprav so na videz bolj tradicionalna. Vendar se mi zdi, da so precej bolj berljiva kot v šestdesetih letih.

Literatura: *Kakšne so nove težnje v sodobni francoski prozi?*

Bruckner: Francoska sodobna proza je preživela vsaj petnajst, če ne dvajset let puščave. Ker smo vse do leta 1970 živeli pod diktaturo novega romana in skupine Tel Quel, so se nekateri tega naveličali in se vrnili h klasični fikciji. Žal se je ta vrnitev h klasični fikciji, k romanu devetnajstega stoletja, zgodila brez kakršnegakoli premisleka in distance. Začeli so pisati romane, kakršne so pisali na začetku dvajsetega stoletja, bodisi v tradiciji realističnega romana Balzacovega kova bodisi v naturalistični tradiciji. Iz te produkcije, ki je nastala v letih 1975 in 1980, je navsezadnje izšel sentimentalni roman, ljubezenska zgodba, ki je v prvi vrsti francoska literarna zvrst od *Kneginje Klevske* gospe de La Fayette naprej. Sentimentalni roman se je razširil kot rak v literaturi. Vsi so začeli pripovedovati ljubezenske zgodbe in pisati avtobiografije. Avtobiografija pa je priljubljena zvrst v obdobju individualizma. Žal pa je pomanjkljivost teh knjig – in nekatere so celo zelo dobre –, da vsi verjamejo, kako zelo enkratna je njihova zgodba, in na koncu ugotovijo, da je podobna drugim. Za vse avtobiografije, ki so se pojavile, je značilno, da poudarjajo posebnosti: emancipacija manjšin, žensk, homoseksualnosti. Skratka, vsi so začeli pisati isto knjigo: o svojem otroštvu. Vsak opisuje svoje življenje in verjame, da je imel nenavadno usodo, kar pa ni nujno res. So življenja, ki sploh niso zanimiva, kljub temu pa vsak povečuje svojo drugačnost, svojo ženskost, svoje judovstvo, svoje afriške ali arabsko poreklo, svojo homoseksualnost. Vsak povečuje svoj popek. In velika pomanjkljivost literature v osemdesetih letih je popkovinarstvo, ultra-narcisizem, ultra-popkovinarstvo, osredotočenost na samega sebe itn. Mislim, da komaj zdaj počasi prihajamo iz tega obdobja, ki je zelo sterilno delovalo na francoski roman. Navsezadnje je francoska proza preživela tri zelo slaba desetletja. Najprej je bil novi roman, ki je bil nekakšna diktatura, tako zelo je osiromašil francosko prozo s svojo suhoparnostjo, sterilnostjo in izginotjem zapleta in oseb. Temu pa je sledila vrnitev h klasični prozi, ki se je končala z apoteozo avtobiografije in prav tako ni bila zelo ustvarjalna. Mislim, da se danes rešujemo na najrazličnejše načine, predvsem z avanturističnim romanom oziroma z obnavljanjem žanrov, za katere so mislili, da so izginili.

Literatura: Na kakšen način naj bi obnovili te žanre?

Bruckner: Ni več šole, so le posamezniki. Mislim, da je trenutno najzanimivejša težnja v francoskem romanu ta, ki združuje uživanje v zgodbi in zapletu z željo po eksperimentiranju. Iz novega ali avantgardističnega romana se ohranja občutek za formalno izkušnjo – zanimive so nekatere oblikovne rešitve – iz klasičnega romana pa občutek za zgodbo, ki pritegne bralca. Mislim, da je to edina možnost, da francoska proza oživi. Tako kot tudi v ameriški prozi.

Literatura: Najbrž je taka obširna literarna produkcija otežila vlogo bralca?

Bruckner: Seveda, v Franciji izhaja preveč knjig, ki jih nihče ne bere, vsi pa pišejo. Bralci berejo določene pisatelje, ki počasi zaslovijo. Vsako leto septembra izide približno dvesto osemdeset romanov in od teh jih preživi približno deset, dvestosedemdeset pa jih utone v pozabo. Podobno je kot brodolom Titanica, nič več ne ostane za njimi. Pozabijo jih. Pravila izbire so taka, krivično je, zelo težko za avtorja, vendar ne morete prebrati dvesto osemdesetih knjig v treh mesecih, nihče ne more.

Literatura: Kljub temu novi roman ostaja kot referenca, če drugega ne, v funkciji zanikanja.

Bruckner: Niti ne. Z novim romanom se ukvarjajo le še v Združenih državah, v Franciji pa je resnično preživet pojav. Prava nevarnost je, da bi obnovili avtobiografsko literaturo, ki drobi literaturo na delce, ki so si neskončno podobni.

Literatura: Verjamete, da bi bila kakršnokoli literarno gibanje ali šola še mogoča?

Bruckner: V tem trenutku ne. Obstajajo številne težnje, vendar je prav toliko šol, kolikor je pisateljev. Vsak posameznik je šola, isto se dogaja v Združenih državah in drugje po svetu, ker ni več skupne estetike, ki bi združevala pisce, še manj pa režiserje, slikarje ali glasbenike.

Mislim, da je zamisel o eliti, ki bi bila odločujoča pri oblikovanju okusa dobe, del avantgarde. Te ni več, tako kot ni več političnih ideologij. Morda se bodo nekega dne šole znova pojavile, vendar za zdaj ne vidim ničesar takega, ne v slikarstvu, ne v glasbi, ne v arhitekturi, literaturi ali filozofiji. Gre bolj za konstelacijo kot za šolo.

S Pascalom Brucknerjem se je februarja letos v Parizu pogovarjala Irena Ostrouška